

Frédagen den 30 Januari 1874.

Kammaren sammanträdde kl. 1 e. m.

Justerades tre protokollsutdrag för den 29 dennes.

Föredrogs Herr *von Kochs* den 29 dennes bordlagda motion, N:o 12, angående bränvinsförsäljningsafgifternas och bränvinstillverkningsafgiftens sammanslagning.

Friherre Sprengtporten: Då staten öfverlemnade tredjedelen af den inkomst, som uppstod genom bränvinsförsäljningsafgiften, till stadskommunerna, var väl ändamålet dermed att kommunerna skulle i sedlighetens intresse söka hämna de missbruk, som vid konsumtionen af denna vara ofta visat sig uppstå. Genom det förslag, som motionären framställt, synes mig detta ändamål helt och hållet äfventyras, enär kommunerna skulle betagas den makt de nu hafva i afseende å regleringen af bränvinsnäringen inom orterna, och jag kan under sådana förhållanden icke inse hvarföre staten, om de af motionären åsyftade förändringar blefve vidtagna, vidare skulle åt kommunerna öfverlemna de betydliga belopp, som denna andel af skatten representerar, helst fördelningen af denna skatt måste ske efter grunder, som i och för sig sjelfva äro ganska ovissa och som i följd af flerahanda omständigheter nödvändigtvis komma att i framtiden undergå betydande förändringar. Om motionären inskränkt sig till att endast begära en förhöjning i tillverkningsafgiften, skulle jag ej haft något annat att anmärka, än att i samma mån, som skatten höjes å tillverkningen, missbruk af smuggling och lönbränning äro att i lika grad befara. Men jag kan, åtminstone för min del, vid denna riksdag, lika litet som vid föregående, samtycka till att staten gör sig för alltid skattskyldig till kommunerna, och får derföre motsätta mig syftningen i den väckta motionen.

Herr von Koch: Jag tror ej, lika med den sista talaren, att enda anledningen hvarför städerna erhållit andel i utskänknings- och utminuteringsafgiften är att söka i bevarandet af sedlighetens intres-

sen, utan tror att dessa förmåner lemnades städerna lika mycket för att reformen skulle kunna genomdrivas, eller med andra ord för att vinna Borgareståndet för densamma. Anser talaren sig kunna genomdriva den af mig ifrågasatta förändringen, utan att städerna få behålla denna förmån, må det så vara, men jag tror emellertid, att man bör betänka sig innan man i ett penndrag borttager de bidrag, hvarvid kommunerna länge varit vande och genom hvilka de grundat en mängd viktiga inrättningar och förbättringar i kommunalt hänseende. Jag vill derföre icke med min röst bidraga dertill, om det ej blir nödvändigt för att på andra sidan få ett bifall till hvad jag anser för hufvudsaken, nemligen skatternas sammanslagning, för att derigenom borttaga den premie, som satts på både lönkrögeriet och annat krögeri. Jag anhåller om remiss å min motion.

Öfverläggningen förklarades slutad och motionen jemte yttrandena hänvisades till Bevillnings-Utskottet.

Föredrogs Herr *Wallenbergs* den 29 dennes bordlagda motion, N:o 14, angående upphörande af förlagslåns utlemnande från de under Kongl. Kommerskollegium ställda fonder.

Herr *Rydqvist*: Herr *Wallenbergs* nu föredragna motion innehåller i korthet, att sedan, i följd af hans motion vid 1859 års riksdag, manufakturdiskontens hufvudsakliga eller diskontroll med nästa år komme att upphöra, vore det olämpligt, att Regeringen vidare sysslade med beviljande af förlagslån;

att man derför i detta hänseende borde underlätta Regeringens börda;

att den ifrågavarande förlagslånerörelsens bedrivande för allmän räkning vore af så ringa betydenhet, att den kunde upphöra, utan att någon deraf komme att erfara den ringaste olägenhet;

att då fabriksindustriens tillverkningsvärde under de senare åren stigit så högst anseeligt, uppginge förlagslånen till föga nämnbärdade belopp, och att dessutom vore alldeles omöjligt att kunna rättvist fördela dem;

att odlingslånen upphört, men i stället kommit hypoteksföreningar emellan jordegare och städernas fastighetsegare, och att emellertid det allmänna borde frikallas från bestyr, som icke med något fog bör utgöra föremål för regeringens omtanke.

På grund häraf föreslår Herr *Wallenberg*:

“att Riksdagen må för sin del besluta att hos Kongl. Maj:t an hålla, det förlagslån ej vidare af de under Kommerskollegium stående fonder må utlemnas, samt att hvad som hädanefter i denna lånerörelse inflyter, en gång om året, må till Riksgäldskontoret aflemnas såsom bidrag till amortering af statsskuld“.

Inuan jag går att afgifva några anmärkningar i anledning af berörda motion, anhåller jag att få föredraga för Kammaren Kommers-

kollegii underdåniga utlåtande i anledning af Riksdagens revisorers framställning i samma ämne. Kollegium yttrar då följande:

“Annat har förhållandet allt hittills visat sig vara med den lånerörelse, som, jemlikt § 20 i ofvan åberopade reglemente, har till föremål att understödja anläggande och drifvande af större inrättningar i fabriksväg af antingen ny eller väsendtligen förbättrad beskaffenhet, eller i allmänhet just sådane industriidkare, som icke åtnjuta förmånen af diskontlån — enär de medel, som för denna lånegren kunnat användas, vanligen vida understigit beloppet af det begärda understödet i denna riktning. Att ett sådant lånebehof icke heller kan i allo eller på ett för ändamålet verksamt sätt tillfredsställas af den mängd enskilda låneinrättningar, som under de senare åren uppstått, och således endast i mindre mån eller på mera tryckande vilkor kan tillgodogöra sig den af revisorerne antydda bankväsendets utveckling, torde äfven lätteligen inses. Härvid lärer äfven böra komma i betraktande, att, ehuru den svenska industrien under senare tiden gjort betydande framsteg i olika riktningar och derigenom i flera näringsgrenar kan bestå i täflan med utlandets konst- och slöjdskicklighet, en och annan industrigren ännu icke är här i landet representerad eller långt ifrån ernått den utveckling, som möjliggör konkurrens med hvad den utländska produktionen i sådant afseende har att erbjuda. Vid öfvervägande häraf har Kollegium icke tilltrött sig böra hos Eders Kongl. Maj:t föreslå indragning af manufakturdiskontens så kallade förlagslånefond, utan deremot, under förutsättning af nådigt godkännande af hvad Kollegium yttrat och hemställt i fråga om upphörande af lånerörelsen i öfrigt eller den, som afser utlåningen i vanlig diskontväg, föreslagit, att, sedan manufakturdiskontens kreditivskuld till Riksbanken blifvit infriad, de medel, som komme att inflyta genom inbetalandet af utestående diskontlån, må tillföras förlagslånefonden för att sätta denna i tillfälle att mer än hittills motsvara sin bestämelse”.

Vidare yttrar Kollegium: “Den af revisorerne vidare gjorda anmärkning, att tillräcklig anledning icke förefunnes, hvarför staten skulle fortfarande för en del industridkares understödjande göra särskilda uppoffringar, synes Kollegium icke heller vara befogad eller på sakförhållandet grundad. Om man äfven antager, att staten gjorde en uppoffring, då för omkring halft annat århundrade tillbaka en så kallad manufakturfond började att bildas, så lärer väl denna uppoffring kunna anses vara rikligen ersatt af den nationalvinst, som derigenom kommit landet till godo, och dessutom torde icke böra förbises, att de antydda förvaltningskostnaderna bestridts och fortfarande bestridas af fondens egna vinstmedel, utom det att af dessa medel utgå bidrag till aflönande af vissa Kollegii embetsmän; hvarförutan å samma medel anvisats, bland annat, ganska betydliga belopp *dels* för ersättande af kostnaderna för den allmänna konst- och industriutställning, som år 1866 egde rum här i hufvudstaden, och *dels* för Sveriges deltagande i den internationela utställningen i Paris påföljande året, jemte det att allt ifrån 1827 till 1870 af samma vinstmedel utbetalts 21,000 R:dr R:mt årligen till uppehållande af ett allmänt undervisningsverk eller Teknologiska institutet, äfvensom manu-

fakturadiskontfondens tillgångar anlåtats för ändamål, som för denna fond måste anses temligen främmande, såsom exempelvis pensioneringen af det indragna så kallade manufakturstämpelverkets i riket f. d. tjänstemän och betjente. Att förvaltningen af manufakturdiskontfonden, så vida densamma kommer att framdeles användas endast för utgifvande af förlagslån, måste blifva temligen enkel och föga kostsam, ligger i sakens natur, och Kollegium skall visserligen icke underlåta att fortfarande söka medverka till vinnande af detta ändamål“.

Hvad nu beträffar Herr Wallenbergs motion och hans första argument, "att det vore olämpligt, att Regeringen vidare sysslade med beviljande af förlagslån"; ber jag få fästa uppmärksamheten på att, enligt vårt hittills varande regerings- och statsskick, det går så till, att Regeringen beviljar en mängd speciela anslag och lån åt jernvägs-, kanal-, hamn- och dockbyggnader m. fl., till anläggning och omläggning af vägar och broar, upprensning af vattendrag, utdikning af mossar och kärr, aftappning af sjöar etc. Jag kan då icke fatta, hvarföre det skulle vara mera olämpligt, att Regeringen beviljar förlagslån åt industriidkare, än alla dessa särskilda lån för hvarjehanda allmänt nyttiga ändamål.

Motionären fortfar, "att man derföre i detta hänseende borde underlätta Regeringens börda". Jag förmodar, att motionären icke har mycket bekymrat sig om att taga reda på, hvori denna börda består. Förhållandet är nemligen, att, sedan ansökningar om förlagslån, till ett antal af 10, 15 å 25 stycken, inkommit under loppet af ett år till Civil-departementet, remitteras de till Kommerskollegium, som enligt ett särskildt Kongl. bref åligger att i ett sammanhang afgifva utlåtande öfver alla dessa ansökningar på det att, då de begärda lånebeloppen nästan städse vida öfverstigigt förlagslånefondens disponibla tillgångar, utrönas må, hvilka af de ifrågavarande fabriksanläggningarne företrädesvis kunna anses vara af dylika förlagslån förtjenta, beloppet, som bör en hvar af dem tilldelas och den ordning, i hvilken detta understöd bör utgå. I början af påföljande året inkommer derefter Kollegium till Kongl. Maj:t med ansökningarne och eget motiveradt yttrande i ämnet. Jag föreställer mig nu, att denna sak, utredd som den blifvit af Kollegium, är så beskaffad, att det icke erfordras mer än en half, högst två timmar för Departementschefen, för att sätta sig in i dessa förhållanden, och jag förmodar vidare, att föredragningen i konseljen häraf drager ut högst fem minuter. Detta är nu den börda, som motionären anser vara så angeläget, att Regeringen bör befrias ifrån.

Vidare säger motionären, "att den ifrågavarande förlagslånerörelsens bedrivande för allmän räkning vore af så ringa betydhet, att den kunde upphöra, utan att någon deraf komme att erfara den ringaste olägenhet". Jag ber dervid att få meddela, att i fråga varande förlagslånefond, som tillkom på Rikets Ständers begäran år 1818, då bestämdes till 300,000 R:dr, sedermera eller år 1841 ökades till 750,000 R:dr, och år 1866 till 1,000,000, allt R:dr R:mt. Efter den utredning, som man kan göra sig sjelf, om man fäster uppmärksamhet vid 1873 års statsrevisors framställning af bokslutet för år 1872, visar sig, att sedan allmänna diskontrollen med nästa år

upphört, skulle hela fonden, som Kommerskollegium anser derefter böra användas till förlagslån, vid samma års slut komma att uppgå till något mer än 1,700,000 R:dr. Dessa lån hafva hittills utgått till en mängd olika näringsgrenar och fabriksindustrier, både sådana som enligt diskontreglementet varit berättigade till erhållande af lån i vanlig diskontväg, och äfven många andra, som till dylika lån icke varit berättigade. Dessa förlagslån hafva beviljats till belopp af några tusen riksdaler, ända till öfver hundratusen riksdaler i mån af de olika förhållandena; de utgingo tillförene efter 4 procent, draga åter för närvarande 5 procent i årlig ränta, men skillnaden mellan nämnda lån och alla andra, som, efter hvad jag har mig bekant, finnas att tillgå, är den, att de få innehafvas af låntagaren i 8 år, deraf i 4 år utan afbetalningsskyldighet och under de sista 4 åren med afbetalningsskyldighet af blott $\frac{1}{2}$ af kapitalet om året. Just derigenom, att låntagaren, om han fullgör sina förbindelser, icke kan få lånet uppsagdt på 8 år, och att räntan är, efter våra förhållanden, låg men fix, riskerar han icke alla de fluktuationer i afseende å ränteförhållandena, som under tiden kunna uppstå. Dessa lån sökas vid anläggning af en ny fabrik, en mekanisk verkstad och dylikt, och då är det af stor vikt för industriidkare att kunna få ett så beskaffadt låneunderstöd. Finnes icke en sådan tillgång, måste han söka lån, hvar han kan, och vidkännas alla de svårigheter, som äro dermed förenade. Det kan icke falla mig in att tadla, att förhållandet icke är sådant, att han kan få ett dylikt lån i någon bankinrättning; ty en sådan bör och kan icke fastläsa sina medel på så lång tid; men då förhållandet är sådant, måste han söka lån på andra håll och dervid underkasta sig många obehag och svårigheter. Det kan icke bestridas, och jag tror icke att motionären sjelf gör det, ty det är känt i hela landet, att just förlagslånen ur manufakturdiskonten hafva vid mångfaldiga tillfällen utträttat oändligt mycket godt för våra näringsars utveckling; och då förhållandet hittills visat sig vara sådant, skall klarligen nyttan för det allmänna blifva än större om lånefonden i betydligare mån förstoras, och nedprutning af de begärda lånebeloppen, om skäl dertill eljest icke förefinnes, ej vidare behöfver ega rum. Att sålunda icke den ringaste olägenhet skulle uppstå, om denna förlagslånerörelse indrages, kan jag därför knappast fatta.

Hvad angår motionärens uppgift, "att då fabriksindustriens tillverkningsvärde under de senare åren stigit så högst anseeligt, uppginge förlagslånen till föga nämnvärda belopp"; så rörer detta ej nu ifrågavarande ämne. Om fabriksindustriens tillverkningsvärde skulle uppgå till femtio, hundra eller hundrafemtio millioner, så är detta för förlagslånefrågan alldeles likgiltigt. Ju mera tillverkningsvärdet af fabriksindustrien stigit, desto mera har låneprocenten för allmänna diskontfonden blifvit sänkt, men på förlagslånerörelsen har detta förhållande icke utöfvat något inflytande.

Motionärens uppgift, "att det dessutom vore alldeles omöjligt att kunna rättvist fördela förlagslånen", strider mot hvad erfarenheten ådagalagt, ty den har ju visat motsatsen, eller att dessa lån kunna

rättvist fördelas. Man har ytterst sällan gjort någon anmärkning mot fördelningen af dessa lån.

Vidare säger motionären, "att odlingslånen upphört, men i stället kommit hypoteksföreningar mellan jordegare och städernas fastighetsegare". Detta är riktigt; men det anförda exemplet bevisar just motsatsen af hvad motionären velat ådagalägga, eller nödvändigheten att bibehålla dessa förlagslån; ty hvarföre hafva nämnde hypoteksföreningar mellan jordegare å landet och städernas fastighetsegare tillkommit? Jo! för att emancipera de lånebehöfvande från nödvändigheten att tidt och ofta söka lån mot inteckning och med en variabel räntefot, ständigt blottställda för uppsägningar. För att emancipera sig derifrån och för att på längre tid kunna amortera sin skuld, hafva dessa hypoteksföreningar tillkommit. Om nu motionären eller någon annan kunde uppgifva något sätt, hvarpå fabrikanterne kunde associera sig på detta sätt, skulle jag icke hafva något emot, att manufakturdiskontens förlagslånerörelse upphörde; men för mig synes, som detta önskningsmål skulle tillhöra utopierna, icke minst därför, att allt, som rör förlagsintekningsväsendet i detta land, befinner sig i ett så kaotiskt skick, att icke någon, vare sig domare eller icke, vet huru dermed rätteligen hänger tillsammans.

Slutligen föreslår motionären, att Riksdagen må för sin del besluta att hos Kongl. Maj:t anhålla, det förlagslån ej vidare af de under Kommerskollegium stående fonder må utlemnas, samt att hvad som hädanefter i denna lånerörelse inflyter, en gång om året, må till Riksgäldskontoret aflemnas såsom bidrag till "amortering af stats-skuld". Jag kan icke neka, att det förefaller mig något besynnerligt, att den behållning, som uppkommit af besparade räntevinster på försträckningar till *fabriksindustrien*, skulle användas till amortering af stats-skuld för *jernvägarne*. Det är verkligen något besynnerligt; men det må stå för motionärens räkning.

Jag får slutligen hos Herr Grefven och Talmannen hemställa, att då motionen afser en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t och således ej kan, jemlikt begge mom. i § 39 Riksdags-ordningen, blifva föremål för Stats-Utskottets pröfning, densamma må, enligt 3 mom. i § 37 Riksdags-ordningen, hänvisas till ett tillfälligt Utskott.

Herr Wallenberg: Vid 1859 års riksdag väckte jag en motion, N:o 208, i Borgareståndet angående upphörande af Kommerskollegii befattning med diskontaffärer. Denna motion föranledde stort uppeende på den tiden. Borgareståndet bestod då till fyratio procent af protektionister, och man trodde att jag hade för afsigt att undergräva den svenska industrien. Motståndet var likväl icke värst hos industriidkaren, utan från deras sida, som skötte denna diskontering, och att detta motstånd varit segt kan man finna deraf, att det åtgått fjorton år för att få igenom en så enkel sak som den, att Riksbanken sjelf borde använda sina fonder och ej lemna en betydlig del deraf till ett civilt embetsverk, för att af detta sistnämnda utlemnas i diskonteringsväg till industriidkare. Att förslaget om *förlagslånerörelsens upphörande* också skall väcka motstånd, finner jag ej underligt, och jag skall ej beklaga mig synnerligen, om det ej går igenom

vid denna riksdag; att det dock kommer att gå, derom är jag öfvertygad, och fjorton år dröjer det icke. Staten har inlåtit sig genom denna rörelse på att lemna nödhjelp och detta till företag, som, Gudi lof, ej af sådan hjälp äro i behof.

Talaren har sagt, att lagstiftningen rörande förlagsinteckningar är sådan, att industriidkarne, med afseende särskildt derå, behöfva detta åt dem gifna tillfälle till att erhålla lån, och har deri funnit ett skäl mot den af mig ifrågasatta förändringen. Ja! det är med denna lagstiftning som med den, hvilken angår utsökningsväsendet och mycket annat, den är föråldrad; och man kommer sig ej före med dess förändring. Men detta utgör ingen tillräcklig anledning för att opphörligt uppskjuta med de förenklingar i den högre administrationen, hvilka *kunna* vidtagas oberoende af lagstiftningen.

Att för öfrigt nu våga påstå att näringarne skulle hårdt drabbas af den af mig föreslagna förändring, är just det argument som mot *hvarje* förändring blifvit anlitadt, utan att visa sig hållbart.

Talaren erinrar sig mer än väl då t. ex. hvar och en egare af två å tre väfstolar i Norrköping var fabrikör och hade att vidkännas alla kostnader, som voro förbundna med yrket, lika med den, som hade trettio väfstolar. Frihandelsprincipen vann erkännande i vår lagstiftning. Men derigenom förqväfdes ingalunda väfnadsindustrien, utan följden blef endast den, att de små fabrikanterne förenade sig och bildade ganska kraftiga associationer, och denna industri har sedan dess gifvit god afkastning. Det är sådana förändringar, som ännu på andra håll inom industriela området återstå att vidtaga, och jag håller före att staten ingalunda bör lägga hinder i vägen härför genom att spela förmyndare och hjälpgifvare i *små* dimensioner, då den ej kan göra det i stort. Talaren framställde till sist åtskilliga inkast mot mitt förslag, att behållningen skulle öfvergå till Riksgäldskontoret, för att der användas till amortering af statsskulden. Jag finner det ganska naturligt, att då staten under flera år drifvit en industriel rörelse och derpå haft vinst, denna, på samma sätt som i allmänhet varit förhållandet med bankovinsten, användes för det allmännas räkning: alla få ju deraf godt!

I afseende på talarens förslag, att motionen borde hänskjutas till tillfälligt Utskott, finner jag detta vara olämpligt, så mycket mera som Stats-Utskottet har att behandla revisionsberättelsen öfver Kommers-kollegii förvaltning. Det vore väl temligen olämpligt, att två skilda Utskott skulle behandla förslag, som äro af väsendtligen enahanda beskaffenhet. Då jag dessutom föreslagit, att behållningen skall inlemnas till Riksgäldskontoret, är detta en omständighet, som redan i sig torde påkalla motionens behandling af Stats-Utskottet, hvarföre jag på detta och nyss omförmälda skäl anhåller om remiss till detta Utskott.

Öfverläggningen förklarades slutad och motionen jemte yttrandena hänvisades till Stats-Utskottet.

Föredrogs Herr *Wallenbergs* den 29 dennes bordlagda motion, N:o 17, om åtskilliga ändringar i Kongl. Kungörelsen den 20 Maj 1864, rörande enskilda banker med rätt att utgifva egna banksedlar.

Herr *Wallenberg*: Då jag i går innan motionstidens utgång aflemnade ett förslag rörande vidtagandet af vissa förändringar i lagstiftningen för de enskilda bankerna, var det mig omöjligt att då låta förslaget åtföljas af fullständiga uppgifter, rörande dessa bankers ställning den sista December 1873. Som något hvar har sig bekant, åtföljde sammandraget af de enskilda bankinrättningarnas kvartalsutgifter för nyssnämnde dag gårdagens Posttidning, och anhåller jag, att ett kort utdrag ur densamma må få såsom bilaga åtfölja min motion.

Uppå härefter gjord proposition blef motionen jemte yttrandet hänvisad till Banko-Utskottet.

Föredrogs och hänvisades till Bevillnings-Utskottet Herr *Hasselrots* den 29 dennes bordlagda motion, N:o 20, om förtydligande af § 11 i Kongl. Kungörelsen angående stämpelpappersafgiften, i fråga om uti residensstäder bosatte hradshöfdingars försäljningsprovision.

Föredrogs och hänvisades till Lag-Utskottet Herr *Ros'* den 29 dennes bordlagda motion, N:o 22, om upphäfvande af senare delen utaf Kongl. Brevet den 8 April 1811, angående flottleds begagnande.

Föredrogs och hänvisades till Lag-Utskottet Herr *Frisks* den 29 dennes bordlagda motion, N:o 24, om upphäfvande af Kongl. Brevet den 8 April 1811, angående flottleds begagnande och antagande af ett förslag till förordning rörande flottning af skogsalster.

Herr Grefven och Talmannen förmälte, att till behandling af tillfälligt Utskott blifvit hänvisade endast två motioner, nemligen:

N:o 2, af Herr *Sundell*, angående nedsättning af kontrollstämpelingsafgiften för guld-, silfver- och tennarbeten; samt

N:o 3, af Herr *Carlson*, angående åtgärders vidtagande för skyndsamt offentliggörande af Kamrarnes förhandlingar i sammandrag;

och hemställde Herr Grefven och Talmannen, det Kammaren behagade besluta, att dessa båda motioner skulle af samma tillfälliga Utskott handläggas.

Svarades ja.

Vidare föreslog Herr Grefven och Talmannen, att det Tillfälliga Utskottet skulle utgöras af sju ledamöter och tre suppleanter; hvilket jemväl bifölls.

Slutligen gjordes hemställan derom, att val af ledamöter och suppleanter i det Tillfälliga Utskottet skulle anställas nästkommande Måndag den 2 Februari; hvartill Kammaren äfvenledes gaf sitt samtycke.

Friherre *Ramel* hade inlemnad ett memorial, som upplästes och lydde sålunda:

Anhålles vördsamt om ledighet ifrån riksdagsmannagöromålen under 3:ne veckor, räknadt från den 4 nästkommande Februari.

Denna anhållan bifölls.

Justerades 4 protokollsutdrag för detta sammanträde; hvarefter Kammaren åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 2 e. m.

In fidem
O. Brakel.
